
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ДОСВІДУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

В умовах активного залучення України до світових глобальних процесів, реалізації національної геостратегії вивчення і аналіз стану та динаміки регіонального співробітництва в процесі практичної реалізації євроінтеграційного курсу держави – **актуальна і важлива проблема дослідження.**

Спираючись на позитивний практичний досвід в царині єврорегіонального співробітництва, що накопичений країнами **Вишеградської четвірки** на шляху до ЄС, слід зазначити, що використання цього єврорегіонального інструменту у практичному вимірі сприяє динаміці євроінтеграційного поступу, особливо на рівні регіонів України з сусідніми країнами-членами ЄС[1].

Виходячи з цього **метою висвітлення** актуальних аспектів взаємовигідного єврорегіонального співробітництва України в контексті досвіду країн Вишеградської четвірки полягає в дослідженні:

- стану єврорегіонального співробітництва України в умовах активізації «східного» вектору зовнішньої політики після президентських виборів 2010 року;
- відповідних кроків ЄС щодо України, які впливають з ініціативи «Східне партнерство» і в першу чергу посилення діалогу щодо асоційованого членства і зони вільної торгівлі;
- співвідношення єврорегіонального співробітництва України з реанімацією українсько-російського діалогу і практичних дій в площині взаємовигідної співпраці східних регіонів держави з Росією, Білоруссю та окремими азійськими країнами.

Відомо, що термін „*інтеграція*” походить від латинського „*integratio*”, що в перекладі означає об’єднання розрізнених

частин в щось ціле, спільне. Це слово побутує у різних сферах життя і науки: в політиці, біології, економіці тощо.

Поняття „інтеграція” у значенні „регіональна, політична або економічна” широко використовується в політичній і політологічній літературі для характеристики сучасних процесів формування соціальних систем супердержавного (міждержавного) і субдержавного рівнів. Аналіз процесів інтеграції у політичних і соціальних науках припускає постановку питання про те, „чи може ціле бути більшим, ніж сума його складових”, чи можуть групи людей скласти органічне ціле. Це органічне виступає як комплекс елементів, що перебуває у взаємозалежності, де зміни в одному з елементів позначаються на становищі і стані інших складових системи елементів.

Важливим елементом системи, як зазначає Л. Хоффман, є **зростання регіональної політичної інтеграції**, яку можна порівняти з рухом до європейського федералізму, каталізатором якого, на думку експерта, є регіональна експансія ЄС до Східної Європи [2, с. 27 – 28].

Єврорегіональний рівень інтеграції базується на спільності територіальних кордонів держав, які інтегруються, на схожих шляхах історичного розвитку, які доповнюються природним, економічним, транспортно-комунікаційним, науково-технічним потенціалом, а також на спільності економічних проблем, зовнішньополітичних та геополітичних інтересів.

Як зазначає Дж. Капорасо, вивчення процесів єврорегіональної інтеграції вимагає єдності поглядів стосовно її визначення і тлумачення. Деякі вчені вважають її **станом**, інші – **процесом**. Опоненти інтеграції вважають, що інтеграція веде до нівелювання унікальності нації, однак процеси в ЄС свідчать, вона підкреслює особливості культури кожної нації та підвищує можливість ефективного вирішення спільних проблем [3, с. 135].

Загалом єврорегіональне співробітництво здійснюється для зміцнення взаємної довіри та безпеки; активізації торговельно-економічного співробітництва; залучення іноземних інвестицій, реалізації спільних проєктів та використання енергетичних ресурсів; вироблення спільної стратегії охорони довкілля; розвитку транспортної та прикордонної інфраструктури; взаємодії у сфері боротьби з нелегальною міграцією і організованою злочинністю; ефективного використання людських ресурсів шляхом створення спільного ринку праці; боротьби з стихійним лихом; поглиблення культурних та комунікаційних зв'язків; розвитку туризму.

На наш погляд, слід виокремити чотири рівні реалізації єврорегіональної співпраці:

- **міжнародний рівень:** реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для участі у збалансованому розвитку європейського простору;
- **державний рівень:** виробляється національна політика розвитку єврорегіонального співробітництва та узгоджуються національні інтереси з загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей;
- **регіональний рівень:** реалізується регіональна політика єврорегіонального співробітництва з урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн;
- **місцевий рівень:** здійснюється координація планів розвитку місцевої влади, з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій.

Якщо спробувати змодельювати геополітичну схему єврорегіонального співробітництва, то вона буде виглядати переконливою (Див. Рис 1.).

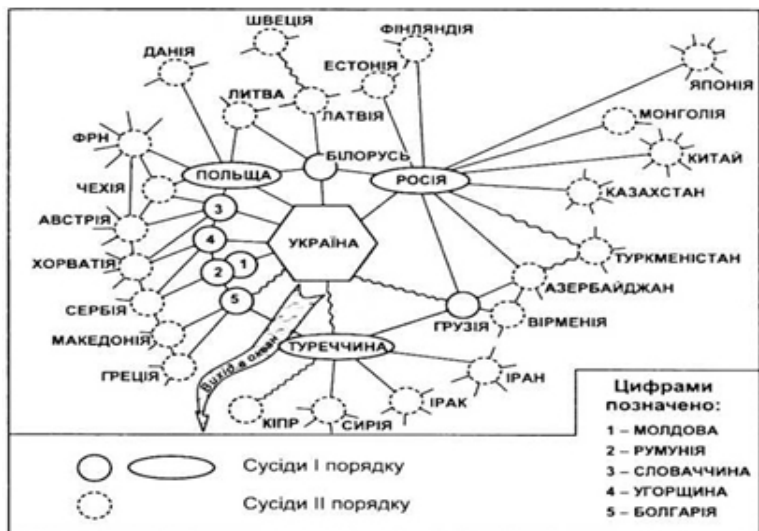

Рис. 1. Геополітична модель України в системі єврорегіонального співробітництва

Українські території в зоні впливу державного кордону завжди мали і мають надзвичайно важливе політичне й економічне значення. Географічне положення України, її роль в геополітичному просторі постійно впливали на формування економічної складової прикордонної співпраці регіонів у центрі Європи, де перш за все, виникають та реалізуються спільні інтереси України і сусідніх держав.

Після розширень ЄС в 2004-2007 роках склались сприятливі можливості для поглиблення і розширення як регіонального розвитку України, так і для збагачення форм транскордонного співробітництва.

Утворилась цілковито нова ситуація на кордонах. Західний кордон України став східним кордоном Євросоюзу. Україна отримала можливість більш раціонально використовувати своє географічне розташування в Європі за рахунок визначення пріоритетних напрямів транскордонного співробітництва в системі загальнорегіонального розвитку.

Відомо, що сучасна концепція політики регіонального розвитку, яка є домінуючою в країнах ЄС, ґрунтується на розумінні того, що вона (ця політика) здебільшого має орієнтуватися не стільки на підтримку депресивних регіонів за рахунок регіонів-донорів, скільки на створення умов для мобілізації місцевого потенціалу і ресурсів, посилення конкурентоспроможності регіонів. Ця теза набуває особливої актуальності, коли мова заходить про прикордонні регіони, які є віддаленими від великих адміністративних, фінансових, ділових, наукових, культурних центрів своїх країн, адже поняття "периферійний" і "відсталий" у багатьох випадках стали сприйматися майже як синоніми [4].

Актуальним для євро регіонального співробітництва України є необхідність:

- забезпечення функціонування і встановлення необхідних ділових контактів з відповідними європейськими регіональними структурами і організаціями — Палатою регіонів Ради Європи, Комітетом регіонів і місцевих рад Європейського Союзу, Асоціацією товариств європейських регіонів тощо;

- здійснення заходів з адаптації вже існуючих законодавчих актів України, що забезпечують євро регіональне співробітництво, до стандартів ЄС, та здійснити заходи для вдосконалення договірно-правової бази, а також інституційного забезпечення євро регіонального співробітництва;

- удосконалення механізму державної фінансової підтримки програм і проектів євро регіонального співробітництва та розвитку євро регіонів;

- розроблення конкретних проектів у сфері євро регіонального співробітництва, забезпечити їх подальше просування у структури ЄС, міжнародні фінансові інституції, інституції з менеджменту, на етапі реалізації цих проектів забезпечити кваліфікованими кадрами, особливо районного та селищного рівнів;

- підвищення рівня інформаційного забезпечення євро регіонального університету, забезпечити наявність достовірної та порівняльної транскордонної статистичної інформації.

Серед головних пріоритетів України в єврорегіональному співробітництві є:

- реалізація угод про спрощення візового режиму та реадмісію осіб, які набули чинності з 1 січня 2008 року. На жаль, як відомо, ефективність дії даних угод залишається низькою;
- підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, що передбачено ініціативою «Східне партнерство»;
- вирішення питання про створення Зони вільної торгівлі з ЄС;
- відпрацювання Нової посиленої угоди з ЄС.

Саме ці та інші першочергові заходи щодо європейської інтеграції України увійшли до плану роботи Кабміну на 2010 рік.

Про особливості роботи у цьому напрямі **Сергій Тігіпко** відмічав наступне [5]: «Україна має декілька програм з євроінтеграції, які йдуть практично паралельно. Ми відпрацьовуємо угоду про партнерство, у складі якої буде зона вільної торгівлі, і ми повинні цю угоду відпрацювати до кінця року. Ми відпрацьовуємо угоду про безвізовий режим», – повідомив С.Тігіпко. Він додав, що Україна відпрацьовує угоду з ЄС із різних галузевих напрямів, зокрема санітарного, фітосанітарного контролю, технічного регулювання та енергетики і наголосив, що для узгодження дій різних міністерств і відомств щодо розробки зазначених документів був створений **План заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2010 р.** Також С.Тігіпко додав, що Кабмін планує затверджувати такі самі плани першочергових заходів і на наступні роки.

Нагадаємо, на початку березня ц.р. Президент України по закінченні зустрічі з президентом Європейської комісії Жозе Мануелем Баррозу в Брюсселі заявив, що європейська інтеграція є ключовим пріоритетом для України. «Для України європейська інтеграція – це ключовий пріоритет зовнішньої політики, а також стратегія здійснення системних соціально-економічних реформ», – сказав він.

Відзначимо, що 25 лютого 2010 р. Європарламент проголосував резолюцію щодо України, в якій, зокрема, міститься пункт про можливість Києва надіслати запит на приєднання до ЄС. Також, Європарламент проголосував за резолюцію щодо України, в якій міститься звернення до ради Євросоюзу надати ЄК мандат для розробки **дорожньої карти** безвізового режиму для України. У зверненні сказано, що "існуюча угода про спрощення візового режиму має бути переглянута з довгостроковою перспективою" і включати середньострокову ціль щодо скасування існуючої плати за візи.

17 травня ц.р. верховний представник Європейської Комісії з зовнішньої політики та питань безпеки Кетрін Ештон заявила, що **угода про асоціацію** між Україною та ЄС може бути підписана вже до кінця цього року. К.Ештон сказала, що укладення угоди про асоціацію дасть до того ж змогу створити **зону вільної торгівлі між ЄС та Україною**. Представниця Єврокомісії твердить, що тісна політична та економічна інтеграція Брюсселя й Києва відкриє європейський ринок для українських товарів. Верховний представник Ештон запевнила, що ЄС готовий допомогти Україні з проведенням реформ, кінцевою метою яких є не тільки європейська інтеграція, але й покращення життя українців.

Слід акцентувати увагу на те, що іншою особливістю сучасного єврорегіонального співробітництва є активізація регіональної та міждержавної співпраці України з Росією після останніх виборів Президента України. Активізація українсько-російського співробітництва на всіх рівнях, «відмова» України від євроатлантичного напрямку викликає занепокоєння у багатьох європейських політиків, яке особливо чітко виділяється на фоні фінансово-економічних негараздів ЄС, що існують сьогодні. В той же час слід відзначити здоровий зовнішньополітичний прагматизм українського керівництва, який базується на відомій англійській аксіомі: **про те, що в держави не має вічних друзів, не має і вічних ворогів – є вічні державні інтереси.** Тому, на наш погляд, абсолютно логічна і зрозуміла позиція керівництва держави сьогодні підтримується не лише у східних, але

і в інших регіонах, де проживає більшість жителів України, що дуже важливо і симптоматично. Підтвердженням об'єктивності цієї тези безумовно стануть вибори до місцевих органів влади, що відбудуться 31 жовтня 2010 року.

Моніторинг ЗМІ, що висвітлювали події, пов'язані із підписанням Харківських угод та результатами візиту Медведева до Києва 17-18 травня дають підстави стверджувати, що після цих подій у Європі всі зітхнули із полегшенням.

Головною темою 5-ї щорічної конференції «Київський діалог», яка проходить цими днями у Берліні, є перспективи підвищення енергоефективності та розвитку альтернативної енергетики в Україні.

Однак сенсаційні газові домовленості між президентами України і Росії розставили свої акценти. Відкриття конференції позначилося звинуваченнями на адресу представника Єврокомісії, який виступив із промовою. Депутат Європарламенту від німецьких «зелених» Ребекка Гармз вважає, що Євросоюз сам штовхнув Україну в обійми Росії.

«На Україну досі дивляться як на простір між Європою і Росією. Питання надійного транзиту газу відіграють для ЄС більшу роль, ніж підтримка України на шляху до сталого розвитку енергетичного сектору, збільшення енергонеалежності», – заявила євродепутат. За її словами, рано чи пізно треба було очікувати повернення в обійми Росії, адже Україні так і не надали однозначного сигналу про майбутнє приєднання до ЄС.

Посол України при ЄС Андрій Веселовський сказав, що після Помаранчевої революції сподівався на «європейський план Маршалла для України». Однак замість цього Київ отримав нечітку і мляву політику з боку ЄС, констатував посол. У відповідь директор відділу зовнішньополітичної стратегії Єврокомісії Гергард Сабатіл відверто сказав: українські політики самі винні – насамперед Віктор Ющенко і Юлія Тимошенко, які витрачали зусилля насамперед на політичні війни.

Сабатіла не став приховувати, що у Брюсселі й Берліні після підписання харківських угод зітхнули з полегшенням. «Ця угода стабілізує українсько-російські відносини і таким чином підвищує енергетичну безпеку Європейського Союзу. Досі ми тремтіли щомісяця 6-7 числа чи сплатить Україна за блакитне паливо і чи не буде перекритий газ. Що Україна дала росіянам взамін – це питання не до нас», – зауважив єврочиновник.

За словами Сабатіла, у Брюсселі сподіваються, що харківські угоди не стануть на заваді приєднанню України до європейського енергоринку. В Єврокомісії розраховують, що документи про приєднання до Європейського енергетичного співтовариства будуть підписані до кінця року. Для цього Київ має завершити низку реформ в енергетичному секторі [6].

Відзначаючи особливості та головний результат візиту Президента Росії Д. Медведєва до Києва прем'єр-міністр України зробив висновок про відновлення добросусідських відносин та довіри між Україною та Росією: «Результати візиту були очікувані, тому що були достатньо підготовлені завдяки дуже інтенсивному міждержавному, міжурядовому діалогу, який відновив нормальні добросусідські та взаємовигідні відносини між Україною та Росією».

На його думку, головним результатом візиту Д. Медведєва стало створення фундаменту для поступового відновлення зв'язків у всіх сферах життєдіяльності, подальшого поглиблення економічного, наукового, гуманітарного співробітництва. «І головне – для відновлення довіри між керівництвом країни та народами».

В рамках візиту були підписані анонсовані українсько-російські угоди, інформацію про які в парламенті надав перший віце-прем'єр Андрій Ключєв. Підписання угоди про демаркацію кордонів засвідчило, що Україна здатна вирішувати «масштабні багаторічні проблеми на основі взаєморозуміння, з урахуванням національних інтересів кожної зі сторін» [7].

Україна не пов'язує членство в НАТО зі вступом до Європейського Союзу, заявляє міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко.

"Є цілком очевидні приклади вступу нейтральних або позаблокових країн, які не є членами НАТО, в Європейський Союз", - сказав він, відповідаючи на запитання народних депутатів у парламенті.

За словами міністра, членство країни в НАТО не є ні юридичною, ні політичною умовою для вступу в ЄС. При цьому Грищенко підкреслив, що до країн, що бажають вступити в ЄС, ніколи не ставилися вимоги бути членами будь-якого блоку, в тому числі НАТО.

За його словами, головне для України - поглиблення інтеграції з ЄС.

"Це стандарти, це проксімація нашого законодавства, це правова реформа, це все, що треба нам", - підкреслив він.

У той же час, міністр відзначив, що система безпеки є безпосередньо функцією ЄС, але зараз ЄС намагається визначити свою роль в цій системі - "але визначити як необхідність спиратися на власні ресурси, головним чином у врегулюванні тих конфліктів, які знаходяться поза територією ЄС, і які, тим не менше, складають особливий інтерес для ЄС, як такого", підкреслив Костянтин Грищенко.

Він нагадав про те, що Україна фактично є позаблоковою державою, оскільки не є членом будь-якого блоку [8].

Ця інформація глави українського МЗС дає підстави зробити висновки, що єврорегіональне співробітництво України має потужну мотивацію для розвитку і підвищення ефективності в майбутньому.

В той же час слід зазначити, що існуючий досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС – залишається генеруючим фактором і наочним прикладом вирішення існуючих проблем в єврорегіональному співробітництві держав.

Список використаних джерел:

1. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: Можливості для України: Аналітичні оцінки. Редкол: В.І. Андрійко, О.С. Власюк, С.І. Мітряєва (голов. ред.). – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. – 136 с.
2. Дейтон Э. История европейской интеграции: историография // История европейской интеграции 1945 - 1994 / Под ред. А. С. Намазовой и Б. Эмерсон. М.: Наука – 1995. – 315 с.
3. Исингарин Н. 10 лет СНГ. Проблемы, поиски, решения. – г. Санкт-Петербург. „Паллада-медиа“, „СЭРЦ „Русич“ – 2001. – 400 с.
4. Артьомов І.В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: [монографія] /І.В.Артьомов. – Ужгород: Ліра, 2009.–С.106-108.
5. Режим доступу: www.rbc.ua/ukr/top/show/kabminutverdil-plan-pervoочerednyh-meropriyatiy-po-integratsii-19052010140400
6. Режим доступу: <http://zik.com.ua/ua/news/2010/04/29/226919>
7. Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-377566.html>
8. Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/power/2010/05/21/687648.html>
9. Картунов О., Лаптев С. Західні теорії економічної та політичної інтеграції: спроби стислого аналізу // Зовнішня торгівля. – 1999. - № 3 - 4. – С. 140 – 143.
10. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре“, 2001. – 448 с.
11. Хоффманн Л., Мьоллерс Ф. Україна на шляху до Європи. – Київ: Видавництво „Фенікс“, 2001. – 343 с.

Збірник наукових праць за результатами круглого столу «Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин». Братислава. – С. 158-162.